ודוקא כתב ידו ועד [א]אבל כתב סופר ועד לא ושמואל אמר אפי' כתב סופר ועד שהרי שנינו [א]כתב סופר ועד כשר ורב מי דמי התם תינשא לכתחילה הכא דיעבד ושמואל לא קשיא הא בספרא דמובהק והא בספרא דלא מובהק וכן אמר ר' יוחנן [ב](כתב ידו שנינו) אמר ליה רבי אלעזר הרי יש עליו עדים אמר ליה אסיפא זימנין אמר רב תצא זימנין אמר רב לא תצא הא כיצד יש לה בנים לא תצא אין לה בנים תצא מתיב מר זוטרא בר טוביה [ג][ב]וכולן שהיו בהן ספק קידושין או ספק גירושין הרי אלו חולצות ולא מתיבמות כיצד ספק קידושין זרק לה קידושין ספק קרוב לה ספק קרוב לו זהו ספק קידושין ספק גירושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי זה ספק גירושין ואי אמרת לא תצא צרתה אתיא ליבומי תתיבם ואין בכך כלום חששא דרבנן היא לוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר ר' יוחנן [ג]לעולם לא תצא וכן אמר להו ר' יוחנן לבני ר' חלפתא דמן [ד]הונא הכי אמר אבוכון [ה]לעולם לא תצא וקרצית שבעמיר אינה פוסלת במי חטאת מאי קרצית אמר אביי דידבתא דביני כיפי מתיב רב דניאל בר רב קטינא [ו][ד]כל העופות פוסלין במי חטאת חוץ מן היונה מפני שמוצצת ואם איתא ניתני חוץ מיונה וקרצית לא פסיקא ליה דגדולה לא פסלה וקטנה פסלה ועד כמה אמר ר' ירמיה ואיתימא ר' אמי עד כזית: ר' אלעזר אומר אף על פי וכו': [ז]אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין כי אמריתה קמיה דשמואל [ח]אמר [ה]אף בשטרות ורב סבר בשטרות לא הא קתני וגובה מנכסים משועבדים רבי אלעזר תרתי אמר ורב סבר כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא וכן אמר ר' יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כר' אלעזר בגיטין ורבי ינאי אמר אפילו ריח הגט אין בו ורבי ינאי לית ליה דר' אלעזר הכי קאמר לרבנן אפילו ריח הגט אין בו וכן אמר ר' יוסי בר' חנינא אמר ריש לקיש הלכה כרבי אלעזר בגיטין ור' יוחנן אמר אפילו ריח הגט אין בו לימא ר' יוחנן לית ליה דר' אלעזר הכי קאמר לרבנן אפילו ריח הגט אין בו שלח ליה ר' אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הלכה כר' אלעזר בגיטין או אין הלכה אדהכי נח נפשיה דרב הונא אמר ליה רבה בריה הכי אמר אבא משמיה [ט]דרבא הלכה כר' אלעזר בגיטין ורבותינו הבקיאין בדבר הלכה משום רבינו אמרו הלכה כר' אלעזר בגיטין דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין איכא דאמרי וחברינו הבקיאין בדבר הלכה ותלמידי רבינו משום רבינו אמרו הלכה כרבי אלעזר בגיטין דאמר רב חסדא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין וכן כי אתא רבין אמר ר' אלעזר אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין:

מתני' [ו]שנים ששלחו שני גיטין שוין° ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אבד אחד מהן הרי השני בטל [ז]חמשה שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כולן כשרין וינתן לכל אחת ואחת היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים ניקרין עמו כשר: **גמ'** מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כר' אלעזר דאי ר' אלעזר [י]כיון דאמר [ח]עדי מסירה כרתי הא לא ידעי בהי מינייהו קא מגרשה אביי אמר אפי' תימא ר' אלעזר אימא דבעי ר' אלעזר כתיבה לשמה נתינה לשמה מי בעי: חמשה שכתבו כלל כו': היכי דמי כלל היכי דמי טופס אמר רבי יוחנן [ט]זמן אחד לכולן זהו כלל זמן אחד לכל אחד ואחד זהו טופס וריש לקיש אמר

אפילו

יש לה בנים לא תצא[א] **כו'.** וא"ת מאי פריך לעיל הניחא למ"ד לא תצא אלא למ"ד תצא מאי איכא למימר ומאי קושיא נימא דבשלום מלכות אפילו יש לה בנים תצא וי"ל דבשלום מלכות נמי כיון דלרבנן הולד כשר יש לה בנים לא תצא:

זרק לה קדושין ספק קרוב כו'. בפ' ד' אחין (יבמות ל:) דייק ואילו בגירושין ספק קרוב לו כו' לא קתני ומפרש לה:

כל העופות פוסלין במי חטאת. טעמא משום שתהא חיותו בכלי[ב] אבל משום מלאכה[יד] [ג] אין נפסל אחר קידוש כדאמרינן בספרי[טו] ובמס' פרה (פ"ד מ"ד) ומיהו משום היסח הדעת[ד] נראה דנפסלין לאחר קידוש ובמקום אחר הארכתי[טז]:

וליתכשר

ודוקא כתב ידו ועד. הוא דאמרינן הולד כשר. וכי תימא הא מרישא שמעינן לה דאפילו בלא שום עד הולד כשר אי לאו סיפא הוה אמינא היכא דאיכא עד אחד עם כתב ידו תינשא לכתחלה: **דהא תנן.** לקמן בפירקין: **כתב סופר ועד כשר.** כלומר כתב סופר וחתם עד אחד כשר: **ורב.** אמר לך מי דמי התם כשר לכתחילה משמע דהתם חתם סופר עם העד שנינו כדמתרץ לה רבי ירמיה לקמן[יא]: **ושמואל.** לית ליה דרבי ירמיה אלא כתב סופר ולא חתם והיינו טעם דכשר לכתחילה בספרא דמובהק ובקי בתורת גיטין ולא יכתבנו אלא אם שמע מפי הבעל: **וכן א"ר יוחנן.** כרב דאמר כתב ידו שנינו אבל כתב סופר הולד ממזר: **הרי יש עליו עדים.** ר' אלעזר סבר דאמלעיתא קאי: **זימנין אמר רב.** בהני שלשה גיטין דמתני' אם ניסת תצא: **יש לה בנים.** קודם שנודע לנו שבגט הזה ניסת: **לא תצא.** שלא להוציא לעז ממזרות על בניה: **וכולן.** חמש עשרה עריות שאמרו שפוטרות צרותיהן מן החליצה אם היו בהן לבעליהן המת קידושי ספק או שגרשן לפני מותו גירושי ספק נמצאת צרתה ספק שהיא צרת ערוה ופטורה ספק שאינה צרת ערוה וזקוקה ליבם: **הרי אלו.** הצרות: **חולצות.** שמא זקוקה היא: **ולא מתייבמות.** שמא אינה זקוקה ונמצא נושא אשת אח שלא במקום מצוה: **זהו ספק גירושין.** דכיון דמדאורייתא כשר זקוקה צרתה ליבם: **ואי אמרת לא תצא.** אם ניסת בגט זה: **אתי למימר.** גט זה מעליא וצרתה לאו צרת ערוה היא ואתי ליבומה: ומשנינן **תתיבם ואין בכך כלום.** כלומר אי אתי ליבומה לא איכפת לן כולי האי דנגזור הא אטו הא דכיון דכשר מדאורייתא חששא דרבנן בעלמא היא ולאו צרת ערוה היא: **לעולם לא תצא.** ואפי' אין לה בנים: **וקרצית שבעמיר כו'.** ועוד שמועה זו אמר אביכם[יב] דקרצית הנמצאת בעמרים אינה פוסלת במי חטאת אם שתת מהן: **מפני שמוללת.** ואינה מחזרת ממים שבפיה לחזור ולטפטף בתוך הכלי דתנן התם[יג] ששתה מהן בהמה חיה ועוף פסולין מפני שמקיאים מפיהם לתוכן וכבר בטלו דפיהן מתורת מי חטאת: **דידבתא.** זבוב גדול כמין חגב: **דביני כיפי.** הנמצא בין העמרים: **עד כמה.** הויא קטנה ופסלה: **עד כזית.** ומכזית ומעלה הויא גדולה ולא פסלה: **הלכה כר' אלעזר בגיטין.** דעדי מסירה כרתי ואפילו פסולא דרבנן ליכא אבל לא בשטרות דכתיב בהן וכתוב בספר וחתום בירמיה (לב) בספר המקנה: **אפי' בשטרות.** דהתם עלה טובה קמ"ל מפני תיקון העולם: **והא קתני.** מתניתין: **גובה מנכסים משועבדים.** אם שטר הוא או גט זה גובה כתובה מנכסים משועבדים דתנן בכתובות (דף פט.) הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה: **תרתי אמר.** בגיטין ושטרות: **ריח הגט.** ליפסל בכהונה להחמיר וכל שכן להתיר: **ורבותינו הבקיאין בדבר הלכה.** הנך דמפרש ואזיל רב חמא בר גוריא: **משום רבינו.** רב: **חברינו.** רב חסדא: **מתני' שני גיטין שוין.** בשמותיהן: **הרי השני בטל.** דלא ידעינן דמאן ניהו: **טופס לכל אחד ואחד.** בגמ' מפרש לה: **את שהעדים נקרים עמו.** היינו תחתון אבל עליונים פסולים שמא לא העידו אלא על האחרון: **גמ' מאן תנא.** דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו ושניהם לזו: **דלא כר' אלעזר.** אלא כר' מאיר הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה שהרי בא לידה ועדיו חתומים בו ור' מאיר כיון דלא בעי עדי מסירה שפיר דמי דהא כל גיטין נמי משחתמו העדים אינן יודעין למי יתנן: **הא לא ידעי.** עדי מסירה בהי מינייהו מיגרשא ואין זו נתינה לשמה מבוררת ורבי אלעזר כיון דחתימה לשמה לא בעי על כרחיך לשמה דכתיב בקרא אכתב ונתן קאי:

אפילו

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף כ:

נ ב מיי' פ"ו מהל' יבום הל' ז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קעג סעיף ו:

נא ג מיי' פ"א מהל' גירושין הל' יד ופ"י הלכה ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכז ס"א וסי' קנ ס"א:

נב ד מיי' פ"ט מהל' פרה אדומה הל' יב סמג עשין רלג:

נג ה מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' מ סעי' ב וסי' נא סעי' ז:

נד ו מיי' פ"ג מהל' גירושין הל' יב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קלב סעיף ג:

נה ז מיי' פ"ד מהלכות גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעי' ט:

נו ח מיי' פ"א מהלכות גירושין הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסימן קלג סעיף א:

נז ט מיי' שם פ"ד הל' יח סמג שם טוש"ע שם סי' קל סעי' ט:

גליון הש"ם

מתני' ונתערבו נותן שניהם. עיין טורי אבן ר"ה כו ע"א ד"ה ואם קול:

פסקי רי"ד

אותו חולי עתידין לצאת הלכך אע"פ שלא היו השחינים עליו בעת שמכרו כיון שיצאו בו עד ב' שנים איגלי מילתא שכבר היה נולד החולי בגופו מקודם לכן ולא היה ניכר לבני אדם ומאז היה המקח טעות: **מתני'** ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד הרי אלו ג' גיטין פסולים ואם נשאת הולד כשר ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא נתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם. פי' כתב בכתב ידו שהוא כק' עדים הולד כשר ולכתחלה פסול דלמא אתיא לאינסובא בכתב ידי סופר דעלמא בלא עדים וסתם מתניתין ר' מאיר הוא דבעי עדי חתימה יש עליו עדים ואין בו זמן הוא פסול מדרבנן גזירה משום בת אחותו או משום פירי הלכך לכתחלה לא תנשא בו ואם נשאת הולד כשר. יש בו זמן ואין עליו אלא עד אחד גם זה פסול מדרבנן כדמפרש לקמן ור' אלעזר מכשיר אע"פ שאין עליו עדים כלל דקסבר עדי מסירה כרתי ולא בעי עדי חתימה. ומקשה ותו ליכא גיטין דפסולין לכתחלה והולד כשר והאיכא גט ישן התם אי נתגרשה בו לא תצא הכא באלו ג' גיטין אע"פ שהולד כשר תצא הניחא למ"ד תצא אלא למ"ד לא תצא מאי איכא למימר פי' פלוגתא דאמוראי היא לקמן בשמעתין: התם בגט ישן אם נתגרשה בו תנשא לכתחילה הכא לכתחילה לא תנשא ואם נישאת לא תצא: והאיכא גט קרח התם הולד ממזר הכא הולד כשר הניחא לר' מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר התם אפילו לרבנן תצא הכא לא תצא: והא איכא שלום מלכות התם הולד ממזר הכא הולד כשר. הניחא לר' מאיר אלא לרבנן מאי איכא למימר התם אפילו לרבנן תצא הכא לא תצא: יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד אמר רב ל"ש אלא דוקא כתב ידו ועד אחד אבל כתב סופר ועד לא. פי' דלא תימא כיון דאיכא כתב ידו סגי לן בעד א' וליתכשר לכתחלה אלא אף זה פסול מדרבנן: ושמואל אמר אפילו כתב סופר ועד כשר שהרי שנינו כתב סופר ועד כשר. ורב מי דמי התם תני כשר ותנשא בו לכתחלה הכא דיעבד אלא חתם סופר שנינו אבל לעולם בכתב סופר ועד פסול ושמואל אמר לא ק' הא בספרא מובהק הא בספרא דלא מובהק פי' אם היה הסופר מובהק וסופר לכל העיר מועלת כתיבתו כמו החתימה עצמה וכשר לכתחלה דאמרינן בודאי הסופר שכתב הגט הוא היה עד שני אבל אם הסופר אינו מובהק סברו העולם כיון שאינו חתום לא היה כשר לעדות דשמא עבד או אשה או א' מקרובי האשה כתבו שאינו כשר לעדות ולא יתקיים הגט זה אלא בעד א' ואתו לאכשורי עד א' בגיטין: וכן א"ר יוחנן כתב ידו שנינו וקי"ל דרב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן כ"ש הכא דקאי רב כר' יוחנן וכתבא דספרא לא מהני מידי: הרי אלו ג' גיטין פסולין זמנין אמר רב תצא וזמנין אמר רב לא תצא הא כיצד יש לה בנים לא תצא אין לה בנים תצא: ולוי אמר לעולם לא תצא וכן אמר ר' יוחנן לעולם לא תצא וכן הלכה: ר' אלעזר אומר וכו' וגובה האשה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמין וכו' פי' ר' אלעזר לא בעי עדי חתימה כלל כי אם עדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כאן שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שיש שם עדי חתימה אינו כלום דעדי מסירה כרתי ולמה נהגו העולם להחתים עדים בגט אלא מפני תיקון העולם שמא האשה לא תנשא עכשיו ועדי מסירה ימותו או ילכו להם למדינת הים וכשתבוא האשה להנשא בגט זה שאינו חתום לא נאמין לה שהבעל כתבו ונתנו לה דדילמא היא כתבה ליה אבל אם הגט חתום עדי הגט מוכיחים שהבעל כתבו וחתמו שבלי רשותו לא היו העדים חותמין והוא ובודאי[א] ביד הבעל חתמוהו ואחרי שעתה יוצא מיד האשה בודאי הבעל נתנו לה ולא חיישינן שמא כתב ליתן ולא נתן ונפל ממנו ומצאתו כי היכי דאמרי' בכל שטר מלוה דנפיק מתותי יד המלוה או שטר מכר דנפיק מתותי ידא דלוקח אלא ודאי הבעל נתנו לה בכשרון נתנו לה לידה וכשנתנו לה בפני עדי מסירה והילכך נאמנת האשה לומר בפני פלוני ופלוני נתנו לי והלכו להם למדינת הים אבל[ב] מכיון שנתן לה בעלה הגט אינה מוציאה עדי מסירה ואינה מגורשת דאמר' בינו לבינה נתנו לה. אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף בשטרות: ורב סבר בשטרות לא והא קתני וגובה מנכסים משועבדים ר' אלעזר תרתי אמר ורב סבר לה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא וקי"ל הלכה כשמואל בדיני: **מתני'** ב' ששלחו ב' גיטין שוין ונתערבו נותן שניהם לזו ושניהם לזו לפיכך אם אבד א' מהן הרי השני בטל. ה' שכתבו כלל בתוך הגט איש פלוני מגרש את פלונית ופלוני פלונית והעדים מלמטה כשרים ונותנן לכל אחד ואחד: היה כותב טופס לכל אחד ואחד והעדים מלמטה את שהעדים נקראים עמו כשר: ה"ד כלל וה"ד טופס א"ר יוחנן זמן אחד לכולן זהו כלל זמן אחד לכל אחד ואחד זהו טופס וריש לקיש אמר

מסורת הש"ס

א) [לעיל סו: עא: לקמן פז:], **ב)** ס"א ל"ג, **ג)** יבמות ל:, **ד)** חיפא ס"א, **ה)** משמיה דרב ס"א, **ו)** פרה פ"ט מ"ג חולין סב., **ז)** [לעיל ד.] כתובות לד:, **ח)** [עי' תוס' לעיל ד. ד"ה דקי"ל], **ט)** [צ"ל דרב], **י)** [לעיל ט: וש"נ וע' תוס' לעיל ד. ד"ה דקי"ל ותוס' כד: ד"ה בעידי מסירה], **יא)** [דף פח.], **יב)** בדפו"ר נוסף, משמיה דרב, **יג)** [פרה פ"ט מ"ג], **יד)** צ"ל לטעמא משום וכו' בכלי אי נמי משום מלאכה. חתם סופר, **טו)** חוקת סי' קכד', **טז)** [וע' תוספות פסחים יח. ד"ה בטלו],

מוסף רש"י

כתב סופר ועד. כתב סופר את הגט וחתם עד אחר, כשר (לעיל סו:). **וכולן.** ט"ו עריות, **שהיו בהן.** לאחיו המת, **ספק קידושין או ספק גירושין.** הויא צרתה ספק צרת ערוה, דלמא איגרשה ערוה, ולגבי קידושין דלמא לא מיקדשה, **הרי אלו.** הצרות, **חולצות.** ולא מפטרן בולא כלום דלמא לאו צרת ערוה היא, **ולא מתייבמות.** דלמא צרת ערוה היא (יבמות ל:). **ספק קרוב לו.** שהיו ד' אמות מלומלמות ביניהן בר"ה וד' אמות קונות שם וזרקו, ספק בד' אמות הקרוב לה, ספק בד' אמות הקרוב לו (שם). **כתב בכתב ידו.** דקי"ל (ב"ב קעה:) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין, אלמא כתב ידו בלא עדים מילתא היא (יבמות ל:). **יש עליו עדים ואין בו זמן.** כתוב, או יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גירושין, דאמרינן ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ואלו הן כתב בכתב ידו כו', וה"נ חולצת צרתה כיון דגיטא הוא דאם ניסת הולד כשר, ולא מתייבמת כיון דלאו גיטא מעליא הוא דקרי להו פסול לכתחילה הלכך אי שרית ליה אמרי אינשי צרת ערוה מתייבמת (שם). **פוסלין במי חטאת.** אם שתו מהן מפני שאין מוללין אלא מגביהין פיהן לאחר שקולטות את המים והמים נופלים מפיהם והרי הן כמו שנעשה בהם מלאכה דקי"ל (לעיל נג.) שהמלאכה פוסלתן, חוץ מן היונה מפני שמוצצת. ובאלו הנותרים לא נעשה מלאכה (חולין סב:).

מוסף תוספות

א. דמהאי טעמא גופיה דהכא לא תצא בשיש לה בנים שלא להוציא לעז על בניה ה"ה התם לרבנן כיון שאין הולד ממזר. תוס' הרא"ש לעיל בע"א. ב. משום דמים חיים בענין דכתיב [במדבר יט] מים חיים אל כלי שתהא חיותן בכלי שלא ימלא בכלי זה ויערה בכלי אחר קודם קידוש (רש"י חולין ט ע"ב ד"ה אם יכולה) וכיון שעמדו בדבר שאינו כלי נפסלו. שיט"ק, ע"ש עוד. ג. דכל המקיא פסול דהואיל והפרישו מהן לשתות הרי נעשה בהן מלאכה ונפסלו כשמקיאות פוסלות את הראשונות דמי חטאת נפסלו במלאכה אחרת כדאמרינן במסכת גיטין [דף נג ע"א]. רש"י חולין שם. ד. דמכיון שנכנסו המים בפי הבהמה ועוף הסיח דעתו מהן וכשמקיאות פוסלות הראשונות. ר"ש בפרה פ"ט מ"ג, ע"ש עוד באריכות. [וכר"ן פירש כן בדעת רש"י ע"ד עוד].

א) נראה דצ"ל ובודאי שע"פ דברי הבעל חתמוהו וכו'. ב) אולי צ"ל אבל בלא עידי חתימה אפילו ידוע שנתן לה בעלה הגט ואינה מביאה עידי מסירה אינה מגורשת וכו'.